

Kleding maken gebeurt met veel liefde en geduld.

DE RIJKDOM VAN PERU

Deel 5

Landbouwkalender in chullomuts van Chinchero

tekst en foto's **Lisette Verkerk**

Aardappelveld in de omgeving van Chinchero.

Chinchero, op ruim zevenendertighonderd meter hoogte, is een traditioneel dorp gelegen aan de doorgaande weg van Cusco naar Urubamba in de Heilige Vallei. Tijdens de prachtige rit over de hoogvlakte van Anta, kijk je uit op de besneeuwde bergtoppen van Salkantay en Veronica maar ook op de landbouwgronden met aardappels, graan, quinoa en tuinbonen. Zoals in vrijwel alle bergdorpen dragen vooral de vrouwen er de traditionele klederdracht met op hun hoofd de typische montera: de grote platte schotel hoed met een basis van stevig berggras. Ze dragen hun haar in soms wel honderden vlechten. In het patroon van de geweven omslagdoek zijn de twee meren van Chinchero, Huaypo en Piuray, te herleiden. Heel kenmerkend voor deze regio is de witte blouse met een helderblauw geborduurd graanmotief, gedragen onder het met gekleurde band en witte knoopjes versierde roodgekleurde jasje.

Oude vrouw met vlechten.

Beeld van vrouw in de traditionele klederdracht van Chinchero.

Opvallend aan de klederdracht van de mannen is de gebreide chullomuts, de muts met oorkleppen waarin de landbouw jaarkalender verwerkt is. Deze wordt gebreid op vijf breipennen, in het rond. De hoofdkleur is rood en voor de figuren worden de kleuren geel, groen, wit, blauw en oranje gebruikt. Ze zijn te verdelen in twee groepen: de eerste omvat dieren zoals de *wallata* (Andesgans), *urpi* (duif), *qente* (kolibrie) en *atuy* (vos). De tweede groep bestaat uit dezelfde figuren als die van het geweven textiel zoals de *loraypu* (medicinale plant), *kuty* (landbouwwerktuig) en de *q'uenko* (zigzag). Opvallend zijn de vier rondgebreide staartjes aan het uiteinde. Deze verbeelden de vier dorpsgemeenschappen die samen Chinchero vormen: Qollana Ayllu-Aylopongo, Chumchu Ayllu-Cuper, Angel Ayllu-Yanacona en Qorqonka Ayllu-Umasbamba.

Handig verdedigingsmiddel

In het verleden waren er regelmatig conflicten tussen de dorpsgemeenschappen. Daarbij functioneerde de muts als handig wapen dat de mannen altijd bij de hand hadden. Het uiteinde van de muts, de staart werd verzwaard met stenen en door de oorkleppen bij elkaar te pakken kon je een flinke klap uitdelen. Tegenwoordig bewaren de mannen hun geld in de staart en functioneert deze als portemonnee. De twaalf figuren die in de muts verwerkt zijn, staan elk symbool voor een maand in de jaarlijkse landbouwkalender. Op het hoofdgedeelte worden zes figuren afgebeeld en op de staart nog eens zes. Vanaf de zevende maand, de maand juli, worden de figuren 'op zijn kop' gebreid maar door het terugvallen van de staart komen deze juist weer goed te staan. De figuren

Klederdracht in het echt.

verhalen over de geschiedenis, tradities en flora en fauna in de regio Chinchero.

Januari *kuty* (landbouwwerktuig)

Januari is een maand waarin veel regen valt. De akkers zijn groen gekleurd van de gewassen die opkomen en de eerste zonnestralen breken door. Daarom zijn de gebruikte kleuren groen en geel. Het

Januari en februari (en stukje van maart).

Maart en april.

Mei en juni.

symbool voor deze maand is een landbouwwerktuig dat gebruikt wordt om het land te bewerken, de *kuty*.

Februari *loraypu* (medicinale plant)

De complete figuur van de maand februari symboliseert de medicinale plant *loraypu*. Het kruis staat voor de vier dorpsgemeenschappen die samen Chinchero vormen. De twee ogen, onder en boven het midden verbeelden de twee meren van Chinchero, Huaypo en Piuray. Het ruitfiguur tussen de kruisen de ogen van het vee.

Maart *atuy* (vos)

In maart worden er veel dieren geboren. Deze maand verlaten de vossenjongen, op jacht naar jonge lammetjes, voor het eerst de grot waarin ze geboren zijn. Daarom is de vos het symbool van de maand maart.

April *wallata* en *urpi* (Andesgans en duif)

De duif is het symbool voor liefde en de *wallata*, de Andesgans, voor trouw. Een paartje Andesganzen blijft een leven lang bij elkaar. Ze staan symbool voor de maand april waarin veel huwelijken gesloten worden. In deze maand worden de gewassen geoogst en verkocht waardoor er geld is voor het huwelijksfeest.

Mei *panta kuty* (landbouwwerktuig met een fout)

Het figuur in deze maand is gelijk aan het figuur in de maand januari, alleen wat misvormd. *Panta* betekent in het Quechua dan ook fout, vergissing. Vandaar dat het landbouwwerktuig deze maand een mismaakte vorm heeft.

De Andesbewoner is van nature nogal jaloers. Als het met zijn medemens duidelijk beter gaat dan met hem, in dit geval gaat het dan om een betere oogst of het hebben van een groot aantal jonge sterke dieren, kan dat een reden zijn om zich tot de goden te wenden. Deze worden gevraagd iets minder goedgunstig te zijn voor de persoon in kwestie. Mei is dan ook de maand van de hekserij die nog altijd volop leeft in het Andesgebergte.

Juni *qente* (kolibrie)

De maand juni is de maand van de kolibrie die afkomt op de prachtige bloemen van de *Llaulystruik* die dan bloeit.

Juli *q'uenko* (zigzag)

De zigzag symboliseert het levenspad. Het is het pad dat de hooglandindianen bewandelen op weg naar verderop gelegen dorpen om hun eigen producten te ruilen voor die van anderen.

Augustus *condor*

In de maand augustus laat de condor zich in de bergen rondom Chinchero zien. Deze maand is het extreem droog, de akkers zijn dor en er is vrijwel geen eten voor de dieren op de grond. Deze verzwakken snel en zeker de jonge zijn een makkelijke prooi voor de condor.

De poten van de ezels zijn met touw gebonden zodat ze de gewassen niet opvreten of vernielen

September *kantu* (de nationale bloem van Peru)

De *kantu* is onder de oudere bevolking van Peru ook wel bekend als de bloem van de Inca's. Deze maand wordt het graan gedorst. Ezels en paarden lopen daarbij over het graan dat op een harde ondergrond is uitgespreid. Tijdens dit proces worden de korrels uit de aren verwijderd en blijven de graankorrels met het kaf, na het verwijderen van het stro, over. De takken van de *kantustruik* dienen als bezem om de grond schoon te vegen.

Oktober *ll'utu* (patrijs)

Deze maand is er een tekort aan voedsel voor mens en dier. De hooglandindianen jagen op patrijzen die op zoek naar voedsel een makkelijke prooi zijn.

November *panta loraypu* (medicinale plant met een fout)

Het figuur in deze maand is gelijk aan het figuur van de maand februari. De medicinale plant *loraypu* is echter misvormd, net als het misvormde landbouwwerktuig in de maand mei. De *panta loraypu* staat voor de twee seizoenen in het hooggebergte, het regen- en droge seizoen.

December *pilco* (vogel)

Deze vogel is afgebeeld op het rijk versierde portaal van de koloniale kerk van Chinchero uit de 16e eeuw.

Enorme praktische kennis

De hooglandindianen vereren het land waarop ze leven en de berggoden waarmee ze omringd worden. Ze hebben een enorme kennis van de planten, de weersomstandigheden en andere factoren die direct invloed hebben op hun leven. Dit is niet alleen hun geloofsovertuiging maar bovenal een praktische manier van leven. Daarom is het misschien niet zo verwonderlijk dat al deze elementen terug te vinden zijn in het handgemaakte textiel, de traditionele klederdracht van de hooglandindianen. Weet je het textiel eenmaal te lezen dan gaat er een andere wereld voor je open.

Meer info

Lisette Verkerk in Peru. www.lisetteverkerk.nl

Juli en augustus

September t/m december.

November (onderste rand) en december (bovenste rand).